

Spis treści

Wstęp	15
1. Wprowadzenie	15
2. Problemy badawcze pracy	17
3. Tezy rozprawy	21
4. Metoda badawcza i struktura rozprawy	23
Rozdział 1. Pojęcie zasady prawa w polskiej literaturze teoretycznoprawnej (przed Dworkinem)	29
1.1. Koncepcja zasad prawa Jerzego Wróblewskiego	30
1.2. Systematyzacja terminologii dotyczącej zasad prawa w szkole poznańsko-szczecińskiej	33
Rozdział 2. Pojęcie zasady prawa (<i>principle</i>) u Ronalda Dworkina	39
2.1. Wprowadzenie	39
2.2. Cel i metoda analizy	40
2.3. Wstępna uwaga terminologiczna	40
2.4. Ronalda Dworkina koncepcja społeczności i prawa	41
2.4.1. Trzy modele społeczeństw	41
2.4.2. Ideał polityczny	43
2.4.3. Imperium prawa	44
2.4.4. Prawa jednostki	45
2.5. Geneza i zastosowanie zasad jako problem teoretyczny	46
2.6. Definicje zasady	47
2.7. Przykładowe brzmienie zasad prawa	49
2.8. Zasada systemu prawa	49
2.9. Argument z zasady (decyzje polityczne)	50
2.10. Zasada jako argument prawników	51
2.11. Teza o prawach i schemat zasad	52
2.12. Stosowanie zasady przez sędziego	53
2.12.1. Rozbieżność decyzji sędziowskich	54
2.12.2. Obowiązek uwzględnienia zasady	54
2.12.3. Obowiązkiwanie zasady a determinowanie orzeczenia	55

2.12.4. Granice swobodnego uznania	56
2.12.5. Przekonania własne sędziego	57
2.12.6. Sędzia a prawodawca	61
2.13. Ważność i moc zasady prawa	63
2.13.1. Zasada <i>in statu fieri</i>	64
2.13.2. Zbiory zasad	64
2.13.3. Utrata mocy obowiązywania	65
2.13.4. Teoria pomyłek	65
2.14. Granice obowiązywania zasad	67
2.14.1. Stosowanie zasady <i>in concreto</i>	67
2.14.2. Zasada absolutna	67
2.14.3. Granice obowiązywania zasad dotyczących praw jednostki	68
2.15. Uzasadnienie obowiązywania zasady prawa	68
2.15.1. Specyfika argumentacji na rzecz obowiązywania zasady	68
2.15.2. <i>Onus probandi</i>	69
2.15.3. Błędy pozytywistów	70
2.16. Podsumowanie	71
Rozdział 3. Dworkinowska koncepcja zasad prawa w polskim prawoznaw-	
stwie – nurt sprawozdawczo-krytyczny	75
3.1. Lokalność koncepcji zasad prawa (Jerzy Wróblewski)	76
3.1.1. Amerykańska koncepcja prawa	76
3.1.2. Zasady prawa	78
3.1.3. Kategorie zasad prawa	80
3.2. Dworkinowskie ujęcie zasad jako źródło inspiracji dla pozytywizmu (Tomasz Gizbert-Studnicki)	82
3.2.1. Podział norm postępowania	83
3.2.2. Różnice pomiędzy regułą a zasadą	83
3.2.3. Kolizja norm	84
3.2.4. Hierarchia i definiowanie zasad	85
3.2.5. Obowiązywanie zasad	85
3.2.6. Uwagi	86
3.3. Znaczenie koncepcji Dworkina dla polskiego pozytywizmu prawniczego (Ryszard Sarkowicz, Jerzy Stelmach)	87
3.3.1. Pojęcie zasady prawa	87
3.3.2. Klasyfikacja norm postępowania	87
3.3.3. Postulaty wobec prawodawcy i sędziego	88
3.3.4. Dworkin a polskie tradycje pozytywistyczne	89
3.4. Zasady jako standardy pozaprawne (Jan Woleński)	89
3.4.1. Wprowadzenie. Ocena koncepcji Dworkina	89
3.4.2. Przeciwno Hartowi	90
3.4.3. Normatywna struktura społeczna jako struktura złożona	90
3.4.4. <i>Hard cases</i>	91
3.4.5. Reguły i zasady	91
3.4.6. Krytyka koncepcji Dworkina	92

3.5. Problem uzasadnienia zasad prawa (Sławomira Wronkowska)	93
3.5.1. Wprowadzenie. Rozumienie prawa	93
3.5.2. Reguły i zasady	93
3.6. Nieadekwatność koncepcji Dworkina do polskiego prawoznawstwa (Maciej Zieliński)	94
3.7. Konstrukcyjna interpretacja prawa (Zbigniew Pulka)	96
3.8. Hermeneutyczna koncepcja prawa (Marek Zirk-Sadowski)	98
3.8.1. Wprowadzenie. Krytyka koncepcji Dworkina	98
3.8.2. Zasady	100
3.8.3. Zadania sądów	103
3.8.4. Proces interpretacyjny	104
3.9. Znaczenie aksjologii w procesie stosowania prawa (Jerzy Oniszczyk)	104
3.9.1. Wprowadzenie. Dworkina filozofia prawa	104
3.9.2. Przesłanki orzekania	105
3.10. Krytyka Dworkinowskiej filozofii polityki (Tadeusz Buksiński)	108
3.10.1. Walidacja prawa	108
3.10.2. Zasady prawa	109
3.10.3. Krytyka koncepcji Dworkina	110
3.11. Krytyka liberalnego legalizmu (Beata Polanowska-Sygulska)	111
3.11.1. Isaiah Berlin i niewspółmierność wartości	111
3.11.2. Johna Graya krytyka liberalizmu	112
3.11.3. Sprawa <i>Lautsi przeciw Włochom</i> jako przykład nieadekwatności koncepcji Dworkina	114

Rozdział 4. Recepja Dworkinowskiej koncepcji zasad prawa w polskim prawoznawstwie	117
4.1. Rola zasad w stosowaniu prawa (Jerzy Zajadło)	117
4.1.1. Wprowadzenie. Filozofia Dworkina	117
4.1.2. <i>Hard cases</i>	118
4.1.3. Krytyka koncepcji Dworkina	119
4.2. Dyskrecjonalność sędziowska (Bartosz Wojciechowski)	121
4.3. Argumentacja systemowo-aksjologiczna w tworzeniu i wykładni prawa (Leszek Leszczyński)	124
4.4. Próba systematyzacji zasad prawa (Grzegorz Maroń)	126
4.5. Zintegrowana koncepcja zasad prawa (Sławomir Tkacz)	130
4.5.1. Reguły i zasady (kryteria rozróżnienia)	131
4.5.2. Uzasadnienie obowiązywania zasad	132
4.6. Transpozycja koncepcji Dworkina do terminologii poznańskiej szkoły teorii prawa (Maciej Dybowski)	132
4.6.1. Wprowadzenie	132
4.6.2. Reguły i zasady (kryteria rozróżnienia)	133
4.6.3. Kolizje norm	135
4.6.4. Zasady w przypadkach trudnych	136
4.6.5. Funkcja zasad prawa	137
4.6.6. Klasyfikacja zasad prawa	137

4.6.7. Geneza i obowiązywanie zasad prawa	138
4.6.8. Definicja zasady prawa – cechy zasad	139
4.7. Uzasadnianie sądowe jako argumentacja z moralności politycznej (Marek Smolak)	139
4.7.1. Pojęcie zasady prawa w koncepcji Dworkina	139
4.7.2. Przeciwno Hartowi	140
4.7.3. Refleksyjne uzasadnianie decyzji sądowej	141
4.7.4. Rola sędziego w liberalnej koncepcji Dworkina	143
4.7.5. Zarzuty wobec koncepcji Dworkina	144
4.8. Zasady jako normy formułujące nakaz realizacji określonej wartości (Marzena Kordela)	144
4.8.1. Dziedzictwo Dworkina	144
4.8.2. Teoria polityczna. Trudne przypadki	145
4.8.3. Reguły, zasady i inne standardy	146
4.8.4. Kolizje zasad	147
4.8.5. Rola zasady	147
4.8.6. Cechy zasad	147
4.8.7. Rozstrzyganie <i>hard cases</i>	148
4.9. Aksjologiczna interpretacja prawa (Maurycy Zajęcki)	150
4.10. W imperium tekstu (Marcin Matczak)	151
4.10.1. Dworkin jako eksternalista semantyczny	152
4.10.2. Przeciw interpretacji konwersacyjnej	152
4.10.3. Miejsce prawodawcy	153
4.10.4. „Powieść łańcuszkowa”	153
4.10.5. Zasady prawa	153
4.11. Koncepcja Dworkina a rozumienie klauzul generalnych (Magdalena Wilejczyk)	154

Rozdział 5. Czy Dworkinowska koncepcja zasad prawa jest potrzebna polskiej teorii i filozofii prawa?	157
5.1. Systematyka koncepcji Dworkina wg Johna Mackie’go	157
5.1.1. Tezy merytoryczne generalne	158
5.1.2. Tezy merytoryczne szczegółowe	158
5.2. Matryca polskich odczytań Dworkina – wprowadzenie	159
5.3. Podstawowe rozstrzygnięcia definicyjne i terminologiczne	161
5.3.1. Problem tłumaczenia terminu <i>principle</i>	163
5.3.2. Teza 1-1: Zasady prawa są elementami systemu prawnego	163
5.3.3. Teza 1-2: Definiowanie zasad prawa odbywa się przez jej funkcje oraz opozycje do innych elementów systemu prawa	166
5.3.4. Teza 1-3: Możliwe jest dokonanie typologii zasad prawa	172
5.3.4.1. Klasyfikacja zasad	172
5.3.4.2. Problem hierarchii zasad	173
5.4. Od filozofii prawa do teorii zasad	174
5.4.1. Teza 2-1: Istnieje konieczny związek między prawem a moralnością	176

5.4.2. Teza 2-2: Uzasadnianie zasady odbywa się poprzez odwołanie do poparcia instytucjonalnego (<i>institutional support</i>) lub poczucia odpowiedniości (<i>sense of appropriateness</i>)	177
5.4.2.1. Obowiązki prawa	177
5.4.2.2. Obowiązki zasady prawa	180
5.4.2.3. Obowiązki Dworkinowskiej zasady prawa w recepcji polskiego prawoznawstwa	181
5.4.2.4. Wnioski	184
5.5. Od teorii zasad do modeli stosowania prawa	185
5.5.1. Teza 3-1: Zasada prawa pełni funkcję argumentu w uzasadnianiu decyzji sędziego w trudnych przypadkach	187
5.5.1.1. Trudne sprawy	187
5.5.1.2. Kolizje norm oraz ich rozstrzygnięcie	189
5.5.1.3. Funkcja zasad	192
5.5.1.4. Wnioski	195
5.5.2. Teza 3-2: Model orzekania sędziego Herkulesa implikuje przyjęcie <i>one right answer thesis</i>	196
5.6. Kategoria zasady prawa w opisach systemu prawnego	198
5.6.1. Teza 4-1: Zasady prawa są łącznikiem pomiędzy wąsko pojmowanym systemem prawa stanowionego a „normatywną strukturą społeczną” ujawniającą się w rozstrzygnięciach sądu	200
5.6.2. Teza 4-2: Prawo jest praktyką interpretacyjną	201
5.6.3. Teza 4-3: Zasady prawa zawierają historię instytucjonalną systemu prawnego (metafora powieści łańcuskowej)	203
5.7. Podsumowanie	204
6. Zakończenie	207
6.1. Po przeprowadzonych badaniach – charakter Zakończenia	207
6.2. Zestawienie głównych twierdzeń pracy	208
6.3. Ostatnie słowo, czyli spojrzenie w przyszłość	213
Bibliografia	215